

**නාම ශේෂී පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ හා ඒවායෙහි ඇතුළත්
ව්‍යාකරණ විවරණ පිළිබඳ මූලාශ්‍රයාගත විමර්ශනයක්**

මැදගම්පිටියේ විජිතධම්ම හිමි
පාලි හා බෞද්ධ අධ්‍යයනාංශය
ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලය

සාරාංශය

පාලි ව්‍යාකරණය හැදෑරීම සඳහා ශතවර්ෂ පසළොස්කට ආසන්න කාලයක් මුළුල්ලෙහි ලියැවුණු ග්‍රන්ථ ගණයක් භාවිත කෙරෙයි. ඒවා කච්චායන, මොග්ගල්ලායන හා සද්දනීති යන ප්‍රධාන ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය තුනට අයත් වේ. සාම්ප්‍රදායික පිළිගැනීම කච්චායන ව්‍යාකරණය වඩා පෞරාණික බව ය. එහෙත් නූතන උගතුන්ගේ පර්යේෂණවලින් එම අදහස බණ්ඩනය වී ඇත. කච්චායනය රචනා වීමට පෙර පාලි ව්‍යාකරණ හැදෑරීම සඳහා භාවිත කළ ග්‍රන්ථ අද වන විට අප හමුවේ නැත. එහෙත් එබඳු ග්‍රන්ථවල නාමයන් හා ඒවායෙහි ඇතුළත් ව තිබූ ව්‍යාකරණ සූත්‍රයන්හි ශේෂයන් පාලි හා සිංහල මූලාශ්‍රයන් තුළින් කියවා බලන්නට තවමත් හැකි වේ. ක්‍රි.ව. 12 වන සියවසේ දී රචිත සද්දනීතියේත් 15 වන සියවසේ දී රචිත පදසාධනටීකා, පඤ්චිකාප්‍රදීප යන කෘති දෙකෙහිත් ඇති නාම ශේෂී පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ අතර වූළනිරුත්තිය වඩා ජ්‍යෙෂ්ඨ වෙයි. මාගධසද්දකාලිකාව හා බොධිසත්ත ව්‍යාකරණය එකල ප්‍රචලිත ව පැවති තවත් කෘති දෙකකි. මෙම ග්‍රන්ථවලින් උපුටාගත් ව්‍යාකරණ සූත්‍ර කිහිපයක් ද උක්ත මූලාශ්‍රයවල ඇතුළත් වී ඇති අතර, ඒවා මෙතෙක් විද්වත් ලෝකයට අනාවරණය වී නැත. මෙම පර්යේෂණයේ දී එම ව්‍යාකරණ සූත්‍ර පාඨකයා වෙත අනාවරණය කෙරෙයි.

ප්‍රමුඛ පද : පාලි ව්‍යාකරණය, අවිද්‍යමාන, කච්චායන, මොග්ගල්ලායන, මූලාශ්‍රය

හැඳින්වීම

වර්තමානයේ අප හමුවේ නැතත්, අතීතයෙහි සම්භාවිත පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ සමූච්චයක තොරතුරු සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයාගත ව පවතියි. ඒවායින් ඇතැම් ඒවා නාම ශේෂී ය. එහෙත් භාග්‍යයකට මෙන් ඉහත කී ඇතැම් ග්‍රන්ථයන්ගෙන් උපුටා ගෙන සද්දන්ති කර්තෘභූත අග්ගවංස හිමියනුත්, තොටගමුවේ ශ්‍රී රාහුල මාහිමියනුත් ස්වකීය කෘතිවල ඇතුළත් කර ඇති උද්ධෘතයන්ගෙන් අපහට උක්ත පාලි ව්‍යාකරණ කෘතීන්හි පාඨ කිහිපයක් හෝ කියවන්නට අවස්ථාව උදා වෙයි. මෙතෙක් කිසිදු අවධානයට යොමු වී නොමැති එම කියවීම් විද්‍යාර්ථීන් හමුවට ගෙන ඒම මෙම පර්යේෂණයේ මුඛ්‍ය අභිලාශය යි.

දැනට විද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ හා ඒවායේ කාල නිර්ණය

පාලි ව්‍යාකරණය හැදෑරීම සඳහා ගත වර්ෂ පසළොස්කට ආසන්න කාල පරිච්ඡේදයක් තුළ විවිධ කතු වරුන් විසින් ලියැවුණු ග්‍රන්ථ සමූච්චයක් දැනට අප සතූ ය. ඒ සියල්ල කච්චායන, මොග්ගල්ලායන හා සද්දන්ති යන ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය තුනට අයත් වේ. මෙහි ලා විමර්ශනය කෙරෙන්නේ එම විද්‍යමාන ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ නොව ඒවා රචනා වීමට පෙර පැවති පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථයන් ය. ඉහත දැක්වූ කෘති අතරින් මොග්ගල්ලායන, සද්දන්ති දෙකෙහි කාලය නිශ්චිත ව තීරණය වී ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ දී ප්‍රභවයට පත්ව සංවර්ධනය වූ දේශීය ව්‍යාකරණයක් සේ සම්භාවිත (නාරම්පනාව, 2008, පි. 423) මොග්ගල්ලායන ව්‍යාකරණය නිර්මාණය කරන ලද්දේ සිංහල භික්ෂුවක වූ අනුරාධපුර ථූපාරාමවාසී මොග්ගල්ලාන හෝ මොග්ගල්ලායන හිමියන් විසිනි. ඒ මහාපරාක්‍රමබාහු (1153 - 1186) රාජ්‍ය සමයේ දී ය. ජී.පී. මලලසේකරගේ (1928, පි. 186) මතයක් හුවාදක්වන කේ.ආර් නෝමන් (1983, පි. 165) ග්‍රන්ථාවසාන ගාථාවලට අනුව මොග්ගල්ලානයේ නිශ්චිත කාලය වන්නේ ක්‍රි.ව. 1165 දී සිදු කළ සංඝසාමග්‍රියට පසුව බව පෙන්වා දී තිබේ. පාලි භාෂාව පිළිබඳ ආවේණික ව්‍යාකරණය සේ සියවස් ගණනක් බුහුමන් ලබන කෘතියක් වන සද්දන්තිය එහි ම අවසන් ගාථාවල දැක්වෙන පරිදි අරිමද්දන පුරයේ වාසය කළ අග්ගවංස තෙරුන්ගේ කෘතියකි. උන්වහන්සේ නරපති සිටු රජුගේ ගුරුවරයා ද වේ. එම්. එච්. බෝද්ගේ (1909, p. 161) පර්යේෂණවලට අනුව අග්ගවංස තෙරුන් උන්වහන්සේගේ මෙම අග්‍රගණ්‍ය කාර්යය සම්පූර්ණ කර ඇත්තේ ක්‍රි. ව. 1154 දී පගාන් රාජ්‍යයේ දී ය. මෙම කාල නිර්ණයෙන් පැහැදිලි වන්නේ උක්ත කෘති දෙක ඉතා සමීප කාල වකවානුවක රචනා වී ඇති බව යි.

දැනට විද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ අතර පැරණිතම කෘතිය සේ සම්භාවනයට පාත්‍ර වී ඇත්තේ කච්චායන ව්‍යාකරණය යි. එහි රචනා කාලය සාම්ප්‍රදායිකවත් විචාරාත්මකවත් බොහෝ උගතුන්ගේ සැලකිල්ලට භාජනය වී තිබේ.

සිංහල සම්ප්‍රදායට අනුව කච්චායනය සම්පාදනය කරන ලද්දේ බුදුරදුන්ගේ සම්මුඛ ශ්‍රාවකයෙකු වූ මහාකච්චායන තෙරුන් විසිනි. එම අදහසට පදනම් වී ඇත්තේ අපදාන අටුවාවේ (1941, පි. 23) දැක්වෙන මහාකච්චායන තෙරුන් සඟ මැද කච්චායන ප්‍රකරණය, මහානිරුත්ති ප්‍රකරණය හා නෙත්තිප්පකරණය යන ග්‍රන්ථ තුන විස්තර කරන ලද බව ප්‍රකාශ වන කථාව යි. කච්චායනයට විවරණ සැපයූ විමලබුද්ධි, ඡප්පට වැනි වියරණකරුවන් ද මෙම අදහස පිළිගෙන තිබේ. පශ්චාත් කච්චායන විස්තර වර්ණනා සේ ගැනෙන කච්චායනවණ්ණනාව හා කච්චායන සුත්තනිද්දෙසය විසින් එම අදහස් ඉදිරිපත් කර තිබේ. කච්චායනයේ කර්තෘත්ව ගැටලුවේ දී විමලබුද්ධි හිමියන් එතෙඟු පාලිය උපුටමින් බුදුරදුන් විසින් සංක්ෂිප්ත දේශනා විස්තර කරන්නවුන් අතර අග්‍රස්ථානයට පත්කරන ලද මහාකච්චායන තෙරුන් එහි කතුවරයා බව පැහැදිලි කර තිබේ. (මුඛමත්තදීපනී, 1898, පි. 6) ඡප්පට තෙරුන් කච්චායනයේ පළමු සූත්‍රය විස්තර කරන විට ඊට පුරාවෘත්තයක් ද එකතු කරමින් එම සූත්‍රයේ නිෂ්පත්තියට මහාකච්චායන හිමියන්ගේ සම්බන්ධය පෙන්වා දී ඇත. කච්චායන සුත්තනිද්දෙසය සඳහන් කරන ආකාරයට කච්චායනයේ මුල් සූත්‍රය වන ‘අපොච්චා අකධරසඤ්ඤාතො’ යන්න භික්ෂුවකගේ සාවද්‍ය උච්චාරණය (උදයබ්බයං යන්න උදකබක ලෙසින් කරන ලද) ඇසූ බුදුරදුන් විසින් දේශනා කරන ලද්දකි. (පසුව එහි විවරණය මහාකච්චායන හිමියන් අතින් සිදු විය) කච්චායනවණ්ණනාව ද මේ අදහස ම දරයි. (කච්චායනවණ්ණනා, පි. 8)

කච්චායන ව්‍යාකරණයේ කර්තෘත්වය සම්බන්ධ ව කච්චායනවණ්ණනාව ඉදිරිපත් කර ඇති විස්තරය අනුව මෙය ඒකපුද්ගල කර්තෘත්වයක් ඇති කෘතියක් නොවේ. එහි සඳහන් පරිදි සූත්‍ර (යෝග), වෘත්ති, ප්‍රයෝග හා න්‍යාස යන කොටස් හතරේ එකතුවෙන් කච්චායන ව්‍යාකරණය පරිපූර්ණ වේ. මෙයින් න්‍යාසය වෙන ම කෘතියකි. මුඛමත්තදීපනී නමින් ගැණෙන එය විමලබුද්ධි හිමියන්ගේ නිර්මාණයකි. එහෙත් සූත්‍ර, වෘත්ති, ප්‍රයෝග යන තුන සඳහා වෙන් වෙන් වූ කෘති දක්නට නොමැත. ඒ සියල්ල ම එක ම කෘතියක එනම් කච්චායන ව්‍යාකරණය

තුළ ම දක්නට ලැබෙන ඒවා ය. මේ තුනෙන් සූත්‍ර හෙවත් යෝග රචනා කර ඇත්තේ කච්චායන හිමියන් විසිනි. වෘත්ති හෙවත් අර්ථකථන සංසන්තාදී හිමියන් විසින් රචිත අතර, ප්‍රයෝග හෙවත් උදාහරණ රචනා කර ඇත්තේ බ්‍රහ්මදත්ත තෙරුන් විසිනි. 'කච්චායනයේ කතුවරයා මහාකච්චායන හිමියන් ය' යන මෙම සාම්ප්‍රදායික අදහස විනිච්ඡේ, ඕ.එච්. පින්ඩි, එල්.එන්. තිවාරි වැනි නූතන උගතුන් අතින් ප්‍රතික්ෂේපිත ය. එම අදහස පිළිගත් එක ම නූතන විචාරකයා ජේම්ස් ද අල්විස් පමණි. එහෙත් කච්චායන වෘත්තන්තාවේ එන බහුකර්තෘකත්වය පිළිබඳ අදහස පින්ඩිගේ ද පිළිගැනීමට පාත්‍රවූවකි. (1989, 33-81)

කච්චායනයේ කතුවරයා පිළිබඳ පැහැදිලි තීරණයක් නොමැති නිසා එහි කාලය තීරණය කිරීම ද අපහසු ය. කච්චායන කතුවරයා මහාකච්චායන මහරහතන් වහන්සේ යැයි පිළිගන්නා ජේම්ස් ද අල්විස් මහතාට අනුව (Alwis, 1867, Introduction) කච්චායනය සම්පාදනය වී ඇත්තේ ක්‍රි.පූ. 6 වැනි සියවසේ දී ය. කච්චායන කතුවරයා වරරුවී බවට කරුණු දක්වන සතිශ්වන්ද්‍ර විද්‍යාභූෂණට (Vidyabhushana, 1901, p.27) අනුව මෙහි කාලය ක්‍රි.ව. 250 ය. එහෙත් ඒ අදහස් දෙක ම උගතුන් අතින් ප්‍රතික්ෂේප වී තිබේ. විල්හෙල්ම් ගෙගර් (1963, p.37), තිවාරි (1962, p.37) ආදීහු ක්‍රි.ව. 11 සියවසට පෙර කච්චායනය රචිත බව කියති. මේ කාලය බුද්ධසෝෂට පසු විමලබුද්ධිට (මුඛමන්තදීපනී කතුවරයාට) පෙර කාලය යි. (තිවාරිගේ සටහන් අනුව න්‍යාසකාර විමලබුද්ධි 11 සියවසේ ජීවත් වූවෙකි.) 'ආදිතො ව ඔ' යන 69 වන කච්චායන සූත්‍රයෙන් උගන්වන සත්තම් විභක්තියේ ස්මිං ප්‍රත්‍යයට වන අං හා ඔ ආදේශයන්ට අදාළ උදාහරණ මුල් වරට ක්‍රි.ව. 6-7 සියවසවලට අයත් විනයවෘත්තන්තාවේ දක්නට ලැබීම පදනම් කරගෙන ඕ.එච්. පින්ඩි කච්චායනය ක්‍රි.ව. 6-7 සියවස අතර රචනා වී ඇති බව ප්‍රකාශ කර තිබේ. මෙම අදහස දැනට බොහෝ දෙනාගේ සම්භාවනයට පාත්‍ර වී ඇත.

අට්ඨකථාවන්හි භාවිත ව්‍යාකරණ

පාලි අටුවාවල දී ඒ ඒ අටුවාවාර්ගවරුන් විසින් ඇතැම් පද පිළිබඳ ව්‍යාකරණාත්මක විස්තර සැපයීමේ දී භාවිත කරන ලද ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය පිළිබඳව මෙතෙක් සිදුවී ඇති අධ්‍යයන අනුව කච්චායන ව්‍යාකරණය ලියැවීමට පෙර පටන් ශ්‍රී ලාංකේය පාලි අධ්‍යයන ක්ෂේත්‍රය තුළ ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය දෙකක් භාවිත වී ඇත. එනම්;

1. අට්ඨකථානය, පොරාණ යන නම්වලින් පිළිබිඹු වන ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය
2. සද්දවිදු, සද්දලක්ඛණකොවිද ආදී නම්වලින් පිළිබිඹු වන ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය වශයෙනි.

මෙහි මුල් සම්ප්‍රදාය දේශීය සම්ප්‍රදාය ලෙස ද දෙවැන්න විදේශීය සම්ප්‍රදාය ලෙස ද හඳුනාගැනීම වඩා සුදුසු ය. මෙම සම්ප්‍රදාය දෙකින් ම පැහැදිලි වන්නේ පාලි අට්ඨකථා රචනා වූ කාලය වන විට ආවේණික ක්‍රමවේදයක් තුළින් හා ප්‍රචලිත ක්‍රමවේදයක් තුළින් පාලි ව්‍යාකරණ ඉදිරිපත්ව ඇති බව යි. මෙම සම්ප්‍රදාය දෙකින් පළමුවැන්න මහාවිභාරාගත සම්ප්‍රදාය යි. දෙවැන්න භාරතීය සංස්කෘත ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය යි. පාලි අට්ඨකථාවන්හි සඳහන් අට්ඨකථාවරියා, (උදානට්ඨකථා (උඅ), 1920:37) අට්ඨකථාසු, (එම, 88) අට්ඨකථානයො (මනොරථපූරණි (මපු), 1931:64) යන පද සම්බන්ධ කර ඇති විවරණයන් හා අක්ඛරවින්තකා, (උඅ, පි. 37) සද්දලක්ඛණකොවිදා, (සුත්තනිපාතට්ඨකථා (සුනිඅ), 1920:15) සද්දනයො (මපු, 64) යන පද සම්බන්ධ කර ඇති විවරණයන් ද පැරණි සහ අළුත් වියරණ ක්‍රම දෙකක් නියෝජනය කරන බව පෙනේ. මෙහි දැක්වෙන ප්‍රථමභාගයේ විවරණයන් ඇතැම් විට මහාවිභාරය ආශ්‍රිතව පැවති කෘතීන් අනුගමනය කිරීමෙන් ලබාගත් තැන් විය හැකිය. දෙවැනි භාගයේ විවරණ බුද්ධසෝෂාදි ඇදුරන් විසින් පානිණ්‍යාදි අන්‍ය ව්‍යාකරණකරුවන්ගේ කෘතිවලින් උපුටාගත් අදහස් දැක්වීම සඳහා යොදා ගෙන ඇත. මෙහි දී අප අවධානය යොමු කරන්නේ එම දෙවැනි භාගයේ විවරණ කෙරෙහි නොව ප්‍රථම භාගයේ විවරණ කෙරෙහි ය.

සුත්තනිපාත අට්ඨකථාවේ දී ‘සමුභතාසෙ’ යන පදය විවරණය කරන බුද්ධසෝෂ හිමියෝ එය ක්‍රම දෙකකින් දක්වති. ඒ සද්දලක්ඛණකොවිදයන්ගේ හා අට්ඨකථාකරුවන්ගේ විවරණ අනුව ය. (සුනිඅ, 15) ධම්මපාල හිමියන් ද එබඳු ම ව්‍යාකරණ ලක්ෂණ ඇති තැනක් අක්ඛරවින්තකා යන පදය භාවිත කරමින් සුළු වෙනසක් සහිතව දක්වති. (ඉතිවුත්තක අට්ඨකථා (ඉඅ), 1923:35) ‘වරාමසෙ’ යන පදය විස්තර කරමින් සුත්තනිපාත අට්ඨකථාවේ දී බුද්ධසෝෂ හිමියෝ මෙසේ සඳහන් කරති. (සුනිඅ, 15)

“වරාමසේති වරාම. යං හි තං සක්කතේ න වරාමසීති වුවිවති. තං ඉධ වරාමසෙ ඉති. අට්ඨකථාවරියා පන සේති නිපාතෝති භජන්ති. තේනේව වෙඤ්ඤා ආයාචනඤ්ඤා සන්ධාය වරාමසේතිපි පාඨං විකප්පෙන්ති. යං රුචිවති තං ගභේතබ්බං”.

මෙහි දී අට්ඨකථාවරිය මතය අනුව සෙ යන්න නිපාතයක් මෙන් ගෙන වරාමසෙ යන පදයට වරාම යනුවෙන් පැහැදිලි අරුතක් දෙන පදයක් ඉදිරිපත් කොට ඇත.

නාම විභක්ති වෙන් වෙන් වශයෙන් හඳුන්වන තැන්වල දී අට්ඨකථාවාරීහු විශේෂ ක්‍රමයක් අනුගමනය කර ඇත. සංඛ්‍යා වශයෙන් ප්‍රථමා, ද්විතීයා ආදී නම් දැක්වීමේ පාණිනී ව්‍යාකරණ ක්‍රමය බැහැර කර අනුරූප වශයෙන් විභක්ති නාමයන් යොදාගැනීමට ඔවුන් යොමු වී තිබේ. අටුවාවන්හි විභක්ති අට නම් වී ඇත්තේ පච්චත්ත, උපයෝග, කරණ, සම්පදානිය, නිස්සක්ක, සාමී, භූමිම හා ආලපන (සම්බොධන) යනුවෙනි. (මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා (මඅ), 1933:8)

අට්ඨකථාවාරීන්ගේ නමින් ඉදිරිපත් කර ඇති මේ ව්‍යාකරණ විවරණ, ග්‍රන්ථ වශයෙන් සංග්‍රහ වී පැවතුණු බවට සාධක අප හමුවේ නැත. එහෙත් මෙබඳු විවරණ තුළින් එළඹිය හැකි උපකල්පනයක් වන්නේ පාලි අට්ඨකථා රචනා වූ කාලය වන විට යම් වියරණ ක්‍රමයක් ලක්දිව පැවත ඇති බව යි. ප්‍රාග් අට්ඨකථා යුගයේ තිබූ එවැනි ව්‍යාකරණ කෘති පිළිබඳ විවිධ නාමයන් අනියම් වශයෙන් මෙසේ අටුවාවල දක්නට ඇතත්, අදාළ කෘති හෝ ඒවා රචනා කළ ආචාර්යවරුන්ගේ නාමයන් නියම වශයෙන් සඳහන් කිරීම අටුවා ඇදුරන්ට අහිමත වී නැත. එවැනි ව්‍යාකරණ කෘති අවිද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ යන නමින් වෙසෙසා දැක්විය හැකිය. එහෙත් ඒවා බැලෙන්නේ ඒ අවිද්‍යමාන වූ පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ පිළිබඳ විද්‍යමාන සාධකයන් ය.

අවිද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ

පාලි ව්‍යාකරණ අධ්‍යයනය සඳහා දැනට භාවිත කෙරෙන ග්‍රන්ථ බිහිවීමට පෙර පැවතියේ යැයි විශ්වාස කරන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ පිළිබඳ සාධක ඉදිරිපත් කෙරෙන ප්‍රධාන මූලාශ්‍රය තුනක් අප සතුව වේ. ඒ ක්‍රි.ව. 12 වැනි ශතවර්ෂයේ දී අග්ගවංස නම් තෙරුන් විසින් බුරුමයේ දී රචිත සද්දනීතිය හා ක්‍රි.ව. 15 වැනි ශතවර්ෂයේ දී තොටගමුවේ ශ්‍රී රාහුල මාහිමියන් විසින් ලක්දිව දී රචිත පඤ්චිකාප්‍රදීපය හා බුද්ධිප්පසාදනී නම් වූ පදසාධනටීකාව යි. දැනට විද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ කෘතිවලින් අන්‍ය වූ අවිද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ කිහිපයක අදහස් හා එම ග්‍රන්ථවලින් උපුටාගත් පාඨ මෙම කෘතිවල දී හමු වේ.

මේ අතරින් සද්දනීතිය වඩා පෞරාණික වෙයි. එහි නිරුත්තිපිටක, චූළනිරුත්ති යන නම්වලින් හැඳින්වෙන පැරණි පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ තුනක මතවාද හා ඒවායින් උපුටාගත් කොටස් දක්නට ලැබේ. (මහාසද්දනීති (සනී), 1909, පිටු 22,112,142) මෙම ග්‍රන්ථවල අදහස් මොග්ගල්ලායන පඤ්චිකාව වෙනුවෙන් තොටගමුවේ ශ්‍රී රාහුල හිමියන් විසින් සම්පාදිත පඤ්චිකාප්‍රදීපයෙහි හා බුද්ධිප්පසාදනියෙහි හෙවත් පදසාධනටීකාවේ ද දක්නට ලැබේ. (පඤ්චිකාප්‍රදීපය (පදී), 1896 පි. 89, බුද්ධිප්පසාදනී නාම පදසාධන ටීකා (පටී), 1908: පි. 9) ඊට අමතරව පඤ්චිකාප්‍රදීපයෙහි හා පදසාධනටීකාවෙහි පිළිවෙළින් මහානිරුත්ති හා නිරුත්තිසංවණ්ණනා නමින් හැඳින්වෙන තවත් ග්‍රන්ථ දෙකක් දක්නට ලැබේ. (පදී, පි. 82, පටී, පි. 11)

මේවායින් නිරුත්ති පිටකය වඩා ප්‍රමුඛ වී ඇත. ඊට හේතුව සද්දනීති කතුවරයා විසින් මෙන් ම ශ්‍රී රාහුල හිමියන් විසින් ද අනෙක් ග්‍රන්ථ දෙකට වඩා වැඩි ප්‍රමුඛත්වයක් එයට දී තිබීම යි. මෙම නිරුත්තිපිටකය මහාකච්චායන මහරහතන් වහන්සේගේ කෘතියක් බව සද්දනීතියේ පැහැදිලිව ම සඳහන් වී ඇත. (සනී, පි. 71) ඒ බව තොටගමුවේ ශ්‍රී රාහුල හිමියන් ද පදසාධනටීකාවේ දී සඳහන් කර ඇත. (පටී, පි. 6) සිංහල සම්ප්‍රදායයේ පිළිගැනීම අනුව දැනට විද්‍යාමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ අතර ආදිතම කෘතිය සේ සම්භාවිත කච්චායන ව්‍යාකරණය ද මහාකච්චායන මහරහතන් වහන්සේගේ කෘතියකි. එම අදහසට පදනම පිළිබඳව ඉහත දී සාකච්ඡා කෙරිණ. සද්දනීතියේ ඇතැම් උද්ධෘතවල නිරුත්තිපිටකය හා කච්චායන ව්‍යාකරණය එක ම අවස්ථාවක උපුටා දක්වා ඇත. (සනී, පි. 111) ඒවායේ දී නිරුත්තිපිටකය පළමුවත් කච්චායනය දෙවැනිවත් දැක්වෙන නිසා නිරුත්තිපිටකය වඩා පැරණි කෘතිය යැයි සිතිය හැකිය. එක ම කතුවරයාගේ කෘති නිසාදෝ නිරුත්තිපිටකයත් කච්චායනයත් ඉදිරිපත් කරන ව්‍යාකරණ විවරණ බොහෝ දුරට සමාන වෙයි. එහෙත් අසමානකම් ද නැත්තේ නොවේ.

සද්දනීතියේ සඳහන් දෙවැනි පෞරාණික පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථය චූළනිරුත්තිය යි. ග්‍රන්ථනාමය විශ්ලේෂණය කිරීමේ දී හැඟියන ප්‍රධාන කරුණ වන්නේ චූළනිරුත්තියට සමාන්තරව මහානිරුත්ති නමින් ද කෘතියක් තිබිය යුතු බව යි. මහානිරුත්ති නමින් යුත් ග්‍රන්ථයක් පිළිබඳව සද්දනීතිය නිහඬ වුවත්, අපදාන අට්ඨකථාවත් (1941, පි. 417) පඤ්චිකාප්‍රදීපයත් (1896, පි. 82) ඒ පිළිබඳව ඉදිරිපත් කරන වැදගත් සටහන් අප සතුව වේ. එම කෘති දෙක ම වාර්තා කර ඇති

පරිදි මහානිරුක්තිය මහාකච්චායන මහරහතන් වහන්සේගේ නිර්මාණයකි. මේ මහානිරුක්තිය හා මූලින් සඳහන් කළ නිරුක්තිපිටකය එක් ග්‍රන්ථයක් විය යුතු බවට අදහසක් ගොඩනැගිය හැකි වුවත් පඤ්චිකාප්‍රදීපයෙහි නිරුක්තිපිටකයේ නමින් උපුටා ඇති වෙනත් බොහෝ ව්‍යාකරණ විවරණ එම අදහස ඛණ්ඩනය කරලයි.

සද්දතීතියේ එන “යමකමහාටේරෙන කතායං චූළනිරුක්තියං” (1909, පි. 72) යන වැකියෙන් ප්‍රකාශ වන ආකාරයට චූළනිරුක්තියේ කතුවරයා යමක නම් තෙරුන් ය. ඒ බව පඤ්චිකාප්‍රදීපයේ දී (1896, පි. 81) සේ ම බුද්ධිඵපසාදනියේ (1908, පි. 6) දී රාහුල හිමියන් ද සඳහන් කර ඇත.

මෙම චූළනිරුක්තිය පැරණිතම පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථය විය යුතුය. ඉහත දැක්වූ මූලාශ්‍රයයන්හි ඇති චූළනිරුක්තියෙහි එන ව්‍යාකරණ විවරණ විශ්ලේෂණය කරගත් කල්හි ඒ බව සනාථ කළ හැකි වේ. සද්දතීතියේ නාම වරනැගීම සම්බන්ධ විවරණවල දී (1909, පිටු 153, 139) චූළනිරුක්තියෙහි නොදැක්වෙන ශබ්ද රූප සේ බහුලව සඳහන් කර ඇති ශබ්ද රූප සතරකි. එයින් දෙකක් නිස්සක්ක හෙවත් පඤ්චමී විහක්ති ඒකවචනයෙහි ඇති මිහා, ස්මා (අග්ගිමිහා, අග්ගිස්මා වැනි) යන ප්‍රත්‍යයවලින් කෙළවර වන ශබ්ද රූප වෙයි. අනෙක් දෙක භුමිම හෙවත් සත්තමී විහක්ති ඒකවචනයේ ඇති මිහි, ස්මිං (ගච්ඡන්තමිහි, ගච්ඡන්තස්මිං වැනි) යන ප්‍රත්‍යයවලින් කෙළවර වන ශබ්ද රූප වෙයි. පඤ්චමී, සත්තමී විහක්තින්හි ඒකවචනය නියෝජනය කරන මෙම ප්‍රත්‍යය සතර (මිහා, ස්මා, මිහි, ස්මිං) පාලි නාම වරනැගීමේ නූතන ලක්ෂණ පිළිබිඹු කරන ඒවා ය. ශබ්දවිද්‍යානුකූලව සිදු වූ විහක්ති ප්‍රත්‍යය පිළිබඳ පරිණාම විධිත් නිසා සංස්කෘත නාම වරනැගීමට සාපේක්ෂව පාලි නාම වරනැගීම තුළ ඇතැම් විහක්තිවල ශබ්ද රූප තවත් විහක්තියක රූප සමග සරූපකයට පත්විය. අකාරාන්ත ශබ්දවල පඤ්චමී විහක්ති ඒකවචනයේ (පුරිසා වැනි) සහ සත්තමී විහක්ති ඒකවචනයේ (පුරිසෙ වැනි) ශබ්ද රූප පිළිවෙළින් පඨමා සහ දුතියා විහක්ති බහුවචන (පුරිසා හා පුරිසෙ) රූපවලට සමාන වෙයි. එනිසා උක්ත පඤ්චමී හා සත්තමී විහක්ති ඒකවචන සඳහා වෙනස් වූ ශබ්දරූප නිර්මාණය කරන්නට අවශ්‍ය විය. ඒ සඳහා අමිහා, අස්මා, අමිහි, අස්මිං යන සර්ව නාම ප්‍රත්‍යයන් සංස්කෘතයෙන් සෘණීකරණය කරගෙන ඇති බව මහාවාර්ය විල්හෙල්ම් ගෛගර්ගේ අදහස යි. (Geiger, 1957, p. 86) පළමුව අ අන්ත ශබ්ද කෙරෙහි වූ

මෙම බලපෑම පසුව අනෙක් අන්ත ශබ්ද කෙරෙහි ද පැතිර ගොස් ඇත. ඒ අනුව ඉකාරාන්ත පුලිංග අග්‍රි ශබ්දයේ පඤ්චමී සත්තමී ඒකච්චනයෙහි ඇති අග්‍රිමිභා, අග්‍රිස්මා, අග්‍රිමිති, අග්‍රිස්මිං වැනි ශබ්ද රූප පාලි නාම වර්තැගිමෙහි නව්‍ය ශබ්ද රූප සේ හඳුනාගත යුතු වේ. මූලනිරුක්තියෙහි ඉහත කී ශබ්ද රූප දක්නට නොමැත්තේ මෙම ප්‍රත්‍යය ඍණීකරණයට පෙර එය ලියැවී අවසන් වූ නිසා ය යනු මගේ නිගමනය යි. එහෙයින් අවිද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ අතර ජ්‍යෙෂ්ඨත්වයට පත් කළ යුත්තේ මෙම මූලනිරුක්තිය යි.

පදසාධනටීකාවේ දී “නිරුක්ති සංවණ්ණනායමිපි චුත්තං” යන පාඨය දක්වමින් නිරුක්තිසංවණ්ණනා නම් කෘතියකින් උපුටාගත් පද්‍යයක් දැක්වේ. (පටී, 1908, පි. 11) එහෙත් ග්‍රන්ථ නාමය හැරුණු විට ඒ පිළිබඳ වෙනත් කිසිදු තොරතුරක් අප හමුවේ නැත.

පඤ්චිකාප්‍රදීය හා පදසාධනටීකාව යන කෘති දෙකෙහි ම දැක්වෙන මාගධිසද්දකාලිකාව තවත් අවිද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ කෘතියකි. කාලව්‍යාන්තය පිළිබඳ පඤ්චිකාප්‍රදීප විවරණයෙහි එම කෘතියෙන් උපුටාගත් වැකියක් දැක්වේ. (පදී, පි. 156) පදසාධනටීකාව අනුව මෙම මාගධිසද්දකාලිකාව සබ්බගුණාකර නම් ආචාර්යයන් විසින් රචනා කරන ලද කෘතියකි. (පටී, පි. 6) එහෙයින් පඤ්චිකාප්‍රදීපය සමාස විස්තරයේ දීත් (පදී, 123) පදසාධනටීකාව අක්‍ෂර පිළිබඳ ආචාර්ය මතවාද ඉදිරිපත් කිරීමේ දීත් (පටී, පි. 12) සබ්බගුණාකර මහාස්ථවිරයන්ගේ නමින් ඉදිරිපත් කර ඇති විවරණයන් මාගධික සද්දකාලිකාවෙන් ම උපුටා ගත් ඒවා සේ හඳුනාගත යුතු වේ.

පදසාධනටීකාව පාලි අක්‍ෂරමාලාව පිළිබඳ ආචාර්ය මහනේද අතර හදන්ත බෝධිසත්ත මහ තෙරුන්ගේ (එම, පි. 12) නමින් ඉදිරිපත් කළ විවරණ අයත් වන ව්‍යාකරණ කෘතියක් ද තිබිය යුතු වේ. මෙම සන්දර්භයේ දී ම සබ්බගුණාකර මහතෙරුන්ගේ නමින් ඉදිරිපත් කළ මතවාදය ඇතුළත් කෘතිය මාගධිකසද්දකාලිකා නමින් හැඳින්වෙන්නා සේ හදන්ත බෝධිසත්ත මහතෙරුන්ගේ මතවාද ඇතුළත් කෘතිය ද වෙනත් නාමයකින් හැඳින්වෙන්නට ඇත. එහෙත් එහි ග්‍රන්ථ නාමය කුමක් දැයි සිතීමට තරම් වූ සාධක හෝ අප වෙත ශේෂ වී නොමැත. එහෙයින් ඇතැම් උගතුන් කතුවරයාගේ නමින් එය ‘බෝධිසත්ත ව්‍යාකරණය’ නමින් නම් කර තිබේ. (රාහුල හිමි, 1996, පි. 17)

මීට අමතරව පුරාතන පොතක නමින් හෝ පුරාතනයිත් නමින් උපුටාගත් විවරණ ද ශ්‍රී රාහුල මාහිමියන්ගේ ග්‍රන්ථ දෙකෙහි ම දක්නට ලැබේ. පදසාධනටීකාවේ ආබ්‍යාත විවරණයෙහි අපවසිත්ථ යන ක්‍රියා පදය සාධනය කරන ආකාරය දක්වන අවස්ථාවේ දී පුරාතන පොත්පත නමින් ඉදිරිපත් කළ විවරණයක් හමුවේ. (පටී, පිටු 115-116) එම විවරණයට පසුව පදසාධන, පයෝගසිද්ධි, මොග්ගල්ලායන පඤ්චිකා යන ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථවලින් ද කරුණු උද්ධෘත කර ඇත. එයින් පැහැදිලි වන්නේ එම උද්ධෘතයන්හි ආරම්භයේ ම ඇති පුරාතන පොත්පතෙහි යන්නෙන් ද පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථයන් ම ගණනය කර ඇති බව යි. එහෙත් එම පුරාතන පොත්පත නමින් ගණනය කළ ග්‍රන්ථ මොනවා දැයි සඳහන් ව නැත.

ඊට අමතරව පුරාතනයෝ හෝ පුරාතනයන් යන නම්වලින් උපුටාගත් පාඨ දෙකක් පඤ්චිකා ප්‍රදීපයේ දී හමුවේ. (පදී, පිටු 66-67)

1. “භියොසොති ඉදං භියොසද්දෙන අතිරෙකත්ථවාචකෙන නිපාතෙන සමානත්ථං

නිපාතපදං’යි පුරාතනයන් කී හෙයින්..... ”

2. මෙමැ කීහ පුරාතනයෝ

අතග්ගුණෙ තග්ගුණෙති සො සමාසො ද්විධා මතො
තං යථා නියතං ලම්බකණ්ණො’යං දිට්ඨසාගරො යි.

මෙම උද්ධෘත දෙකින් වඩා වැදගත් වන්නේ පළමු වැන්න යි. භියොසොමත්තාය යන නිපාත පදය විවරණය කරමින් වෙනත් ව්‍යාකරණඥයින්ගේ මතවාද සමගින් එය ඉදිරිපත්ව ඇත. එහෙයින් එහි පුරාතනයන් යනු ව්‍යාකරණකරුවන් ම බව පැහැදිලි ය. ඒ බව වඩාත් පැහැදිලි කර ගැනීමට ඉහත උද්ධෘතය ඇතුළත් විවරණය සුපරික්‍ෂාකාරී ව කියවිය යුතු වේ. එය පහතින් දැක්වේ.

“භියොසොමත්තාය” යි විභක්තයන්තපදප්‍රතිරූපක නිපාත පදයෙකැයි යනු ආචාර්යයන්ගේ අභිප්‍රාය වුව ද ‘මත්තාය’ යන තැන්හි ‘මත්තාසුඛපරිච්චාගා’ යනාදියෙහි මෙන් ස්ත්‍රී ලිඟුයෙහි වැටෙන්නා වූ මත්තා ශබ්දයා කෙරෙන් පඤ්චමී විභක්ති වූ තැනි. “භියොසොති ඉදං භියොසද්දෙන අතිරෙකත්ථවාචකෙන

නිපාතෙන සමානත්ථං නිපාතපදං”යි පුරාතනයන් කී හෙයින් “භියොසො” යනු ද අතිරේකාර්ථවාචක වූ භියො ඉබ්දයා හා සමාන නිපාතපදයෙකැයි යනු යුක්ත යි. මාත්‍රයෙන් අධික යැයි අර්ථ කිය යුතු. පුරාතනාර්ථකථාවාර්යයෝ ද භියොසොමත්තායාති අතිරෙකප්පමාණෙන යි කීහු. රූපසිද්ධිසත්‍යගැටපදකාරයෝ අර්ථ කීහ. ” (එම)

ඉහත උද්ධෘතයෙහි ආචාර්යයන් යන පදයෙන් හැඟවෙන්නේ පඤ්චිකාප්‍රදීපය අයත් මොග්ගල්ලායන ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදායයේ ආදිකර්තෘත්වයෙහි සිටින මොග්ගල්ලායන ආචාර්යවරයා යි. ශ්‍රී රාහුල හිමියන් ආචාර්යයන් යනුවෙන් සිය කෘතියේ සියලු තැන දී හඟවා ඇත්තේ මොග්ගල්ලායන ආචාර්යවරයා පිළිබඳ ව ම ය. මෙම උද්ධෘතයේ දී පළමුව සිය සම්ප්‍රදායයේ ආදි කර්තෘගේ මතය ඉදිරිපත් කර අනතුරුව පුරාතනයන්, පුරාතනාර්ථ කථාවාර්යවරයෝ, රූපසිද්ධිසත්‍ය ගැටපදකාරයෝ යන නම්වලින් අතිරේක ව්‍යාකරණඥයින්ගේ අදහස් සංග්‍රහ කර තිබේ. එම අදහස් සංග්‍රහ කර ඇති පිළිවෙළ අනුව පුරාතනයන්, පුරාතන අර්ථකථාවාර්යවරුන්ට පූර්වයෙන් ස්ථානගත වී ඇත. එයින් ගම්‍යවන්නේ පුරාතනයන්ගේ කාලය පුරාතන අර්ථකථාවාර්යවරුන්ගේ කාලයෙන් පූර්වයට වැටෙන බව යි. සත්‍ය ලෙස ම මේ පුරාතන අර්ථකථාවාර්යවරුන් යනු පාලි අට්ඨකථාවන් රචනා කළ අටුවාවාරීන් ය. පුරාතන අර්ථකථාවාර්යවරුන්ගේ නමින් උපුටා ඇති “භියොසොමත්තායාති අතිරෙකප්පමාණෙන” යන පාඨය දික්සඟ්ඵ අටුවාව වන සුමංගලවිලාසිනියේ පාඨයක් වීමෙන් ඒ බව වඩාත් තහවුරු වේ. (දීඝනිකායට්ඨකථා I, 1918, පි. 255) එහෙයින් මෙහි පුරාතනයන් යනු අටුවාවාරීන්ට පෙර සිටි ව්‍යාකරණ ඇදුරන් බව පැහැදිලි ය. එහෙත් ඔවුන් විසින් රචිත කෘති කවර නම්වලින් හඳුන්වා ඇත්තේ දැයි කීමට තරම් වූ සාධක අප හමුවේ නැත.

අවිද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථාගත ව්‍යාකරණ විවරණ

වර්තමානයෙහි අවිද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ සමුදායක් අතීතයේ දී පැවති බව ඉහතින් සාධක සහිතව පෙන්වා දෙනු ලැබිණ. ඒවා නාමශේෂගත වුවත් මහාසද්දනීතිය, පදසාධනටීකාව හා පඤ්චිකාප්‍රදීපය හරහා උක්ත ග්‍රන්ථයන්හි පාඨයක් දෙකක් හෝ කියවන්නට අපහට තවමත් අවස්ථාව ඇත. පාලි භාෂා පර්යේෂකයන්ගේ අවධානයට යොමු වී නොමැති එම කියවීම් තුළින් අවිද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදායයන්හි ව්‍යාකරණ විශේෂතා විද්‍යාර්ථීන් හමුවට පැමිණවීම සඳහා මෙහි දී උත්සුක වෙමි.

ව්‍යාකරණ කෘතීන්හි සාමාන්‍ය ක්‍රමය වන්නේ අනුපිළිවෙළ ක්‍රමයකින් ව්‍යාකරණ විවරණ ඉදිරිපත් කිරීම යි. ඒ අනුව අක්‍ෂර, සන්ධි, නාම, සමාසාදී ව්‍යාකරණ විවරණයන් සෑම ව්‍යාකරණ කෘතියක ම ඇතුළත් ව ඇත. අවිද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථවල ද මෙම අනුපිළිවෙළ ඵලෙසින් ම පැවති බව නොරහසකි. ඒ බව සනාථ කරනු ලබන සාධක ද අප සතූ ය. ශ්‍රී රාහුල හිමියන්ගේ උද්ධෘත අතර ඒ ඒ ව්‍යාකරණ විවරණයන් නියෝජනය කරන පාඨයන් දක්නට තිබේ. පහතින් විමසා බැලෙන්නේ එම විවරණයන් ය.

අක්‍ෂර මාලාව සම්බන්ධ ව්‍යාකරණ විවරණ

පාලි අක්‍ෂර මාලාව පිළිබඳ අවිද්‍යමාන ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ දෙකක සූත්‍ර දෙකක් පදසාධන ටිකාවේ දී හමුවේ. (පටි, පි. 12)

1. නරවරවචනොපකාරානි වත්තාලීසක්ඛරානි

(බෝධිසත්ත මහතෙරුන්ගේ ව්‍යාකරණය)

2. සිද්ධක්කමාදාදයෝ වණ්ණක්ඛරා තිතාලීසා

(සබ්බගුණාකර මහතෙරුන්ගේ මාගධිකසද්දකාලිකාව)

මෙම සූත්‍ර දෙක ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය දෙකක් පිළිබිඹු කරන බව ඒවා විමසිලිමත් ව අධ්‍යයනය කිරීමෙන් පැහැදිලි වේ. පළමු සූත්‍රයෙන් නිරූපණය වන්නේ බුද්ධචචනානුකූල සම්ප්‍රදාය බව තමන් ඉදිරිපත් කරන අක්‍ෂර නරශ්‍රේෂ්ඨයන් වහන්සේගේ වදන්වලට උපකාරවත් ඒවා බව ග්‍රන්ථාරම්භක සූත්‍රයේ දී ම ප්‍රකාශ කර තිබීමෙන් පැහැදිලි වේ. එහෙත් දෙවැනි සූත්‍රයෙන් නිරූපිත සම්ප්‍රදායය ඊට වඩා වෙනස් වූවක් වන්නේ එහි බුද්ධචචනය පිළිබඳ යම් සඳහනක් නොමැති වීමෙනි.

ඉහත පළමු සූත්‍රයෙන් ප්‍රකාශිත පරිදි බෝධිසත්ත මහතෙරුන්ගේ ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදායයෙහි පාලි අක්‍ෂර මාලාවට අක්‍ෂර සතළිසක් ඇතුළත් ය. ශ්‍රී රාහුල හිමියන්ගේ සටහන් අනුව ඊට ස්වර අකුරු අටක් හා ව්‍යාක්ෂණ අකුරු තිස් දෙකක් අයත් වේ. (එම) විද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදායයන්හි අක්‍ෂර මාලා හා සසඳන කල්හි මූර්ධජ ලකාරය ඉවත්වීම බෝධිසත්ත ව්‍යාකරණයේ ඇති විශේෂත්වය යි. මූර්ධජ ලකාරය වෛදික භාෂාවෙහි දක්නට ඇති එහෙත් සම්භාව්‍ය සංස්කෘතයෙහි දක්නට නැති විශේෂ අක්‍ෂරයකි. විශේෂයෙන් ම සාග්

වේදාගත සාධක අනුව ස්වර මධ්‍යගතව පිහිටා ඇති ඩ කාරය ළ ලෙස උච්චාරණය වූ බව වාග්වේදීන්ගේ (Geiger, 1963, p. 61) මතය යි. ‘අග්නිමිලේ පුරොහිතම්’ (සාග් 1.1.1) යන සාග් මන්ත්‍රයෙහි ඊළෙ යන්න ඊඬි (ස්ත්‍රතො) ධාතුවෙන් නිර්මිත ලේටි ලකාරයෙහි ආත්මනේ පද උත්තම පුරුෂ ඒකවචන ක්‍රියා පදයකි. එහි ලේඛන රූපය ඊඬි විය යුතු වුව ද ඩ කාරය ස්වර දෙකක් මැද (ඊ + ඩ + එ) පිහිටා ඇති නිසා ළ ලෙස උච්චාරණය වේ. ඊඬියා නුත තෙරුත (සාග් 1.1.2) යන තැන ඊඬියා යන්න ඊඬි ධාතුවෙන් ම නිපන් ක්‍රියාවක් වුවත්, එහි ළ කාරය දක්නට නැත්තේ ඩ කාරය ස්වර මැද පිහිටා නොමැති නිසා ය. (ඊ+ඩ+ ය) එය පිහිටා ඇත්තේ ස්වරයක් හා ව්‍යඤ්ජනයක් අතර මැද ය. මෙම අදහස කච්චායනයේ අග්‍රගණ්‍ය ටීකාවක් වන මුඛමත්තදීපනිය වෙසෙසින් විග්‍රහ කර ඇත්තකි. (මුදි, 1910 පි. 10) වෛදික භාෂාවේ තිබූ මෙම ළ කාරය පාණිනී ව්‍යාකරණයෙන් පසු අභාවයට ගියේය. (නාරද, 2010, පි. 215) බෝධිසත්ත මහතෙරුන් ස්වකීය ව්‍යාකරණයේ දී ළකාරය ඉවත් කරන්නට ඇත්තේ ද එම පාණිනී ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදායයේ මග අනුගමනය කරමින් විය හැකිය.

ඉහත දෙවැනි සූත්‍රයෙන් නිරූපණය කෙරෙන පාලි ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදායයෙහි අක්ෂර මාලාව සතුව අක්ෂර සතළිස් තුනක් වෙයි. ශ්‍රී රාහුල හිමියන් දක්වා ඇති පරිදි එකාර ඔකාරයන්ගේ හුස්ව දීර්ඝ භාවයේ වෙනස මත එම අධික අක්ෂරත්වය ඇති වේ. (පටී, පි. 12) මේ පිළිබඳ විද්‍යාමාන ග්‍රන්ථාගත සාධක පොළොන්නරු යුගයේ දී මොග්ගල්ලායන හිමියන් විසින් ලියැවුණු මොග්ගල්ලායන ව්‍යාකරණයෙන් හමුවෙයි. මුගලන් විසරණයේ පළමු සූත්‍රය වන අ ආදයො තිතාළීසවණ්ණා යන්න ද මෙම සූත්‍රයේ ප්‍රතිධ්වනියක් බඳු ය. මෙහි දී මට හැඟියන කරුණ නම් සබ්බගුණාකර හිමියන්ගේ මාගධිකසද්දකාලිකාව මොග්ගල්ලායන ව්‍යාකරණයේ සමීපතම මූලාශ්‍රය වූවා විය හැකි බව යි. මොග්ගල්ලායන හිමියන් ග්‍රන්ථාරම්භක ගාථාවල දී සිය කෘතිය වෙනුවෙන් යෙදූ මාගධිකසද්දලකිණ (මොග්ගල්ලායනය, 1919, පි. 1) යන නාමය සමග මෙම මාගධිකසද්දකාලිකා යන නාමයෙහි යම් සබඳතාවක් ඇති බව මගේ හැඟීම යි. එමෙන් ම මාගධිකසද්දකාලිකා සූත්‍රයෙහි ආරම්භක පදයෙන් (සිද්ධ යන්නෙන්) මොග්ගල්ලායනයේ නමස්කාර ගාථාව (සිද්ධමිද්ධගුණං යනුවෙන්) ආරම්භ වී තිබීම ද මෙහි ලා වෙසෙසින් සැලකිය යුත්තකි.

නාම වරනැගීම සම්බන්ධ ව්‍යාකරණ විවරණ

ශබ්ද ප්‍රකෘතියක් විවිධ වූ අර්ථයන්ට බෙදා දැක්වීම ව්‍යාකරණයේ දී වරනැගීම යනුවෙන් හැඳින්වේ. නාම වරනැගීම ඒ ඒ විභක්තිවලට අනුකූලව ඉදිරිපත් කිරීම පාලි ව්‍යාකරණයන්හි ආවේණික ක්‍රමවේදය යි. අප සාකච්ඡා කරන අවිද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථයන්හි ද එම ක්‍රමවේදය ම භාවිත වී ඇත. ප්‍රචලිත ක්‍රමයට අනුකූලව බොහෝ ශබ්ද වරනගා පැරණි ව්‍යාකරණ කෘතිවල ඇති විශේෂ ශබ්ද රූප ඒ ඒ විභක්ති අනුව දක්වන්නට සද්දන්තිය පෙළඹී තිබේ. එවැනි අවස්ථාවල දී අවිද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණයන්හි පැවතුණු විශේෂ ශබ්ද රූප හඳුනාගන්නට අපහට හැකියාව ලැබේ. අවිද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ කෘතීන්හි යම් විවරණයක් සද්දන්තිය ඉදිරිපත් කර ඇත්තේ ද ඒවායින් වැඩි ප්‍රමාණයක් නාම වරනැගීම හා සම්බන්ධ වී ඇති බව මෙහි දී විශේෂයෙන් සඳහන් කළ යුතු වේ. පුරිස, සත්ථු, ගුණවන්තු, රාජ, බ්‍රහ්ම, ගච්ඡන්ත, භවන්ත, අග්ගි, දණ්ඩි, කඤ්ඤා, සද්ධා, චිත්ත, අට්ඨි, ආයු, ඉම, ද්වි, ති, චතු, කුම්භ, අම්භ යන ශබ්ද වරනැගීම් ඊට යටත් වේ. ඒ සියල්ල නිදසුන් වශයෙන් දැක්වීමට මෙහි ලා ක්‍රියාත්මක නොවෙමි. වඩා ප්‍රයෝජනවත් හා වැදගත් නිදසුන් කිහිපයක් පමණක් පහතින් ඉදිරිපත් වේ.

සද්දන්තිය සත්ථු ශබ්දය වරනැගීමෙන් පසු “අයං යමකමභාටේරෙන කතාය චූළනිරුත්තියා ආගතො නයො” යනුවෙන් පාඨයක් දක්වා තිබේ. එයින් ප්‍රකාශ වන්නේ සද්දන්තිය සත්ථු ශබ්දයේ ආදර්ශය චූළනිරුත්තියෙන් ගෙන ඇති බව යි. (මෙම පාඨය වෙනත් වරනැගීම්වලට ද පොදු බව ද මෙහි දී විශේෂයෙන් සඳහන් කළ යුතුය.) සත්ථු ශබ්දයේ තතියා විභක්ති ඒකවචනය සඳහා ඉදිරිපත් කර ඇති සත්ථුනා යන රූපය නිරුත්තීපිටකයේ හෝ කච්චායනයේ නැති බව ද සද්දන්තිය දක්වා ඇත. (සනී, පි. 111) ඒ අනුව උක්ත ශබ්ද රූපය පැරණි වූවක් බව පිළිගන්නට සිදු වේ.

ඉහත කී සත්ථු ශබ්දයේ ම දුතියා විභක්ති බහුවචනය සඳහාත් වතුත්ථි හා ඡට්ඨි විභක්ති ඒකවචන බහුවචන සඳහාත් නිරුත්තීපිටකය පිළිවෙළින් දක්වා ඇති සත්ථාරෙ, සත්ථුස්ස, සත්ථානං යන ශබ්ද රූප චූළනිරුත්තියේ නැති බව සද්දන්තියේ දැක්වේ. (එම, පි. 112)

රාජ ශබ්දය නාම වරනැගීම් අතර සුවිශේෂ වූවකි. එහි ශබ්ද රූප බාහුලය ඊට හේතුව යි. මෙම ශබ්දයේ රාජෙන, රාජෙහි, රාජෙහි, රාජෙසු යන ශබ්ද රූප (මේවා පිළිවෙලින් තනියා ඒකවචන බහුවචන දෙකටත් සත්තම් බහුවචනයටත් අයත් වේ.) වූළනිරුත්තියේ හා නිරුත්තිපිටකයේ නැති බව සද්දනීති මතය යි. (එම, පි. 125) මෙය ශ්‍රී රාහුල හිමියන්ගේ ද අවධානයට යොමු වී තිබේ. (පදී, පි. 39) එම විවරණ හරහා සද්දනීතිය හා පඤ්චිකාප්‍රදීපය අප වෙත ප්‍රදානය කරන වැදගත් අදහස වන්නේ රාජ ශබ්දයේ රාජෙන, රාජෙහි, රාජෙසු යන ශබ්ද රූප වඩා නූතන බව ය. එනම්; එම ශබ්ද රූප පාලි වරනැගීමට පසුව එකතු වී ඇති බව යි. රූපසිද්ධිය මෙම ශබ්ද රූප විකල්ප රූප සේ නම් කර තිබීම එය සනාථ කරලන වැදගත් සාධකයකි. නාමිහි රඤ්ඤා වා (116 සූත්‍රය), රාජස්ස රාජු සුනංහිසු ව (117 සූත්‍රය) යන සූත්‍ර දෙක පිළිබඳ අනුචාත්තිවල දී විකල්පාර්ථය ගෙන දෙන වා නිපාතය සමග අදාළ උදාහරණ ඉදිරිපත් කරන්නට රූපසිද්ධිය (166 සූත්‍රය) පෙළඹී ඇත්තේ මේ හේතුවෙනි. එහෙයින් පාලි නාම වරනැගීමේ සංවර්ධන අවස්ථාවකට පෙර වූළනිරුත්තිය හා නිරුත්තිපිටකය ලියැවී ඇති බව මගේ අදහස යි.

පඤ්චිකාප්‍රදීපයෙන් උපුටාගත් පහත දැක්වෙන පාඨය තුළ මහානිරුත්තියෙහි නිර්දේශිත සබ්බා ශබ්දයේ ආලපන විභක්ති ඒකවචන රූපය හොති සබ්බා යනුවෙන් පෙනී සිටියි.

“අඤ්ඤත්‍ර (ලත්‍රපිතාදීන්) පිටත් හො පුරිස හො පුරිසා යනාදියෙහි නිරුත්තියං නිද්දිට්ඨත්තා (ප්‍රතින්තප්‍රතිසම්භිදාවෙන් යුක්ත වූ මහාශ්‍රාවක කසයින් මහතෙරුන් වහන්සේ විසින් මහානිරුත්තියෙහි (හොති සබ්බා’යි ඒකවචනයෙහි නිර්දේශිත බැවින් හො බ්‍රහ්මා යන පදයැ තථා නිරුත්තියං නිද්දිට්ඨත්තායි සම්බන්ධ යි”

එහෙත් එවැනි රූපයක් ප්‍රචලිත පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථවල දක්නට නොලැබේ. සබ්බා ශබ්දයේ ආලපන විභක්ති ඒකවචන රූපයක් කච්චායනයේ නොදැක්වෙතත් රූපසිද්ධිය ඒ සඳහා දක්වා ඇත්තේ හෙ සබ්බෙ යන රූපය යි. (එම, පි. 81) එය 178 වන සූත්‍රයෙන් නිර්දේශිත නියමයට අදාළව ආකාරාන්ත ස්ත්‍රී ලිංග ශබ්දයන්හි ආලපන විභක්ති ඒකවචන රූපයට අනුකූල වූ රූපය යි. (එම, 178 සූත්‍රය) (මෙම සූත්‍රයෙන් නිර්දේශ කර ඇත්තේ ආකාරාන්ත ස්ත්‍රී ලිංග නාමවල ආලපන විභක්ති ඒකවචන රූපයේ දී එකාරයක් ආදේශ වන බවයි.) සද්දනීතිය දක්වා ඇත්තේ ද හොති සබ්බෙ යන රූපය යි. (සනී, පි. 231) මහානිරුත්තිය

දක්වන භෝති සබ්බා යන රූපය මෙම නව ශබ්ද රූපය බිහි කිරීමට පෙර අවස්ථාව නියෝජනය කරන්නකි. ඊට හේතුව ලෙස මා දකින්නේ එම ශබ්ද රූපය ශබ්ද ප්‍රකෘතිය ආලපන විභක්ති ඒකවචනයට වරනැගීමේ සාමාන්‍ය පාලි නාම වරනැගීමේ නීතිය නියෝජනය කරන්නක් වීමයි. (පාලි නාම වරනැගීමේ දී ආලපන විභක්ති ඒකවචන රූපය ලෙස නිරන්තරයෙන් පෙනී සිටින්නේ අදාළ ශබ්දයේ ප්‍රකෘතිය යි.) එහෙයින් මහානිරුත්තියෙහි දැක්වෙන භෝති සබ්බා යන රූපය සබ්බා ශබ්දයේ ආලපන විභක්ති ඒකවචනය නියෝජනය කරන වඩා පැරණි රූපය සේ පිළිගත යුතු වේ.

අම්භ, තුම්භ ශබ්දවල දුතියා ඒකවචනය සඳහා වූලනිරුත්තිය හා නිරුත්තිපිටකය ඉදිරිපත් කරන අම්භං, තුම්භං යන ශබ්ද රූප දෙකත් වතුත්ථී, ඡට්ඨී විභක්ති බහුවචන සඳහා නිර්දේශිත අම්භෙ, තුම්භෙ යන ශබ්ද රූප දෙකත් විද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථවල නොමැති පැරණි ශබ්ද රූප වෙයි. (එම, පි. 257)

නිපාත පද පිළිබඳ ව්‍යාකරණ විවරණ

අවිද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථවල නිපාත පිළිබඳ පැහැදිලි විස්තර එකතු කරගන්නට ප්‍රමාණවත් උද්ධෘත ඉහත කී මූලාශ්‍රයවල නැතත්, නිරුත්තිපිටකයෙහි නිපාත පරිච්ඡේද නමින් වෙන් වූ පරිච්ඡේදයක් තිබූ බව සද්දන්තියෙහි ඇති “ නිරුත්තිපිටකෙ හි නිපාතපරිච්ඡෙදෙ අවිභත්තිකානි කත්වා ක්වාදියන්ත පදානි චුත්තානි” යන ප්‍රකාශනයෙන් ගම්‍ය වෙයි. එපමණක් නොව අවිභක්තික නිපාත නමින් නිපාතයන්හි ප්‍රභේදයක් ද වූ බව එයින් කියවෙයි. එහෙත් එබඳු නිපාත කවරේ දැයි එහි නොදැක්වේ.

පුරාතනයන්ගේ නමින් පඤ්චිකාප්‍රදීපය උපුටාගෙන ඇති “භියොසොති ඉදං භියොසාසද්දෙන අතිරෙකත්ථාවාචකෙන නිපාතෙන සමානත්ථං නිපාතපදං” යන පාඨයෙන් භියොසා යන අතිරේකාර්ථ වාචක නිපාතයක් ඉදිරිපත්ව ඇත. එහෙත් පසුකාලීන ව්‍යාකරණ කෘතීන්හි මෙය දක්වා ඇත්තේ භියොසොමන්තාය යනුවෙනි. මෙම පාඨය උපුටාගත් පඤ්චිකප්‍රදීප පාඨයෙහි ආරම්භයේ ම මොග්ගල්ලායන ආචාර්යවරයාගේ භාවිතය ඉදිරිපත් වේ. කච්චායන ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදායයේ ප්‍රචලිත කෘතියක් වන බාලාවතාරයෙහි (බාලාවතාරය, 2000, පි. 33) (ඡඩ්‍යජර) නිපාතයක් සේ මෙය ඉදිරිපත් කර තිබේ.

සමාස පිළිබඳ විවරණ

සබ්බදුණාකර ආචාර්යපාදයන්ගේ නමින් පඤ්චිකාප්‍රදීපය උපුටාගෙන ඇති පහත පාඨයෙන් චූළනිරුත්තියේ සමාස විවරණයට අදාළ සූත්‍රයක් කියවිය හැකි වේ. “ආචාර්ය සර්වදුණාකර මහාස්ථවිරයන් විසින් වනාහි ඡායාය දං ඡං ඡානියො පතිමිහි යන සූත්‍රයෙන් ඡායා ශබ්දයහට දං ඡං ආදේශ කරන ලදැයි දකියුතු.” (පදී, පි. 123) මෙම විවරණය දම්පති ජම්පති යන ද්වන්ද සමාස පදවලට අයත් වූවකි. ඡායාය දං ඡං ඡානියො පතිමිහි යන සූත්‍රයෙන් චූළනිරුත්තිය පෙන්වා දී ඇත්තේ ඡායා ව පති ව යන පද දෙක සමාස කිරීමේ දී ඡායා ශබ්දයට දං හා ඡං යනුවෙන් ආදේශ දෙකක් කළ යුතු බවයි. එහෙත් විද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථවල ඇත්තේ මෙයින් වෙනස් වූ ක්‍රමයක පද සාධන ක්‍රමයකි. ‘ඡායා ව පති ව’ යන පද දෙක සමාස කරන රූපසිද්ධිය කුදම්පති, ඡානිපති, ජයම්පති යනුවෙන් පද තුනකින් එය පෙන්වා දී ඇත. එයින් පළමු පද දෙක සාධනය කර ඇත්තේ පති ශබ්දයෙන් පූර්ව වූ ඡායා ශබ්දයට කුදං හා ඡානි යන ආදේශ දෙක කිරීමෙනි. (රූසි. 343 සූත්‍රය) ජයම්පති යන තෙවැනි පදය තනා ඇත්තේ ඡායා ශබ්දයේ දීර්ඝ ස්වර හ්‍රස්ව කිරීමෙන් නිපැයෙන ජය ශබ්දයෙන් පරව නිග්ගහිතය යෙදීමෙනි. පයෝගසිද්ධිය කුදම්පති, ඡානිපති යන පද දෙක ඉවත් කර ජයම්පති යන පදය පමණක් සාධනය කර ඇත. ඒ සඳහා ඡායාය ජයං පතිමිහි යන සූත්‍රයෙන් ඡායා ශබ්දයට ජයං යන ආදේශය නිර්දේශ කර තිබේ. ඉන් අනතුරුව එවං ජම්පති දම්පතීති (පයෝගසිද්ධි, 1974, පි. 136) යනුවෙන් ඉදිරිපත් කෙරෙන පාඨයෙන් පයෝගසිද්ධිය දම්පති යන පදය ද පිළිගෙන ඇත.

ව්‍යන්තය හෙවත් විපර්යාසය

මොග්ගල්ලායන වෘත්තියෙහි එන කාලව්‍යන්තයො යන්නට විවරණ සපයන ශ්‍රී රාහුල හිමියන්ගේ පඤ්චිකාප්‍රදීපයේ මාගධිකසද්දකාලිකාවෙහි ඇති පාඨයක් “ව්‍යන්තයො විහත්ති ව්‍යඤ්ජන ලිංග සර ව්‍යඤ්ජනට්ඨිතිකාරිය කාලකාරක පුරිසානං බහුලං” යන පදවැලින් කියවිය හැකිය. එහි විස්තර වන්නේ ව්‍යන්තය යන්න යි. ව්‍යන්තය යනු විපර්යාසය යි. (අමරකෝෂය, 1984, පි. 183) පොදු භාෂා රීතීන්ට පටහැනි වූ ලිංග, විහත්ති, වචන පිළිබඳ විපර්යාසයන් එයින් අදහස් වෙයි. බහුල ව්‍යවහාරයේ නැති ලිංග විහත්ති විපර්යාසයන් හැදින්වීමේ දී බුද්ධසෝෂ හිමියන් විසින් ද (සුනිඳ, පිටු 85, 444, 450) භාවිත කළ ව්‍යන්තය යන්න මුල් වරට භාවිත කර ඇත්තේ පාණිනී මුනිවරයා විසින් ස්වකීය අග්‍රගණ්‍ය ව්‍යාකරණයේ දී ය. ව්‍යන්තයො බහුලම් (3-1-85) යන පාණිනී සූත්‍රය ඊට

ලදාහරණ යි. එයින් ප්‍රකාශ වන්නේ බහුල වශයෙන් ලිංග විපර්යාස සිදුවන බව යි. පාණිනී දැක්වූ ව්‍යන්තියෙහි ප්‍රභේද මුල් වරට ඉදිරිපත් කරන ලද්දේ පතඤ්ජලී මුනිවරයා විසිනි. ඒ පාණිනීගේ ව්‍යාකරණ කෘතියට ලියන ලද සවිස්තර අර්ථකථන සංග්‍රහය වන මහාභාෂ්‍යයේ දී ය. සුළු ව්‍යන්තය (නාම විපර්යාසය), තිළු ව්‍යන්තය (ක්‍රියා විපර්යාසය), වර්ණ ව්‍යන්තය (අක්ෂර විපර්යාසය), කාල ව්‍යන්තය (කාල විපර්යාසය), පුරුෂ ව්‍යන්තය (පුරුෂ (ක්‍රියා වරන්තැගීමේ දී භාවිත) විපර්යාසය) ආදී විපර්යාසයන් රාශියක් මහාභාෂ්‍යයෙහි විවරණය වී තිබේ. මාගධිකසද්දකාලිකාවේ ඇති ඉහත දැක්වූ වැකියෙන් ප්‍රකාශ වන්නේ විභක්ති, ව්‍යඤ්ජන, ලිංග ආදී ව්‍යන්තයෙහි ප්‍රභේදයන්ය ම ය. එහෙයින් මාගධිකසද්දකාලිකා පාඨය මහාභාෂ්‍යයේ ප්‍රතිධ්වනියක් වැනි වෙයි. මේ අනුව පැහැදිලි වන්නේ මාගධිකසද්දකාලිකාව රචනා කළ සබ්බඉණාකර මහතෙරුන් සතුව පාණිනී ව්‍යාකරණයත් මහාභාෂ්‍යයත් පිළිබඳ මනා දැනුමක් තිබූ බව යි.

නිගමනය

ශතවර්ෂ ගණනාවක් මුළුල්ලේ සංවර්ධනය වූ ග්‍රන්ථ ගණයක් පාලි ව්‍යාකරණය සතු වේ. ඒ ග්‍රන්ථ ගණයට විද්‍යමාන වූත් අවිද්‍යමාන වූත් ග්‍රන්ථ රාශියක් ඇතුළත් ය. දැනට විද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ කෘති පිළිබඳ බොහෝ තොරතුරු අප හමුවේ ඇතත්, අවිද්‍යමාන කෘති පිළිබඳ තොරතුරු ඉතා දුර්ලභ ය. මෙතෙක් ඒ පිළිබඳ යම් අධ්‍යයනයක් සිදුවී ඇත්තේ නම් ඒවා ග්‍රන්ථ නාමයන් ඉදිරිපත් කිරීමකට පමණක් සීමා වී ඇති බව කිව යුතුය. එහෙත් එම අවිද්‍යමාන පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ පිළිබඳ විද්‍යමාන සාධක සද්දනීතිය, පදසාධනටීකාව හා පඤ්චිකාප්‍රදීපය යන කෘතිවලින් අදටත් අපහට කියවිය හැකිය. ඒවා කියවීමෙන් එළඹිය හැකි ප්‍රධාන නිගමනය වන්නේ වූළනිරුත්ති නම් කෘතිය පැරණිතම පාලි ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථය බව යි.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථාවලිය

ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය

අපදානට්ඨකථා, (1941). (සංස්.) සොමාලොක හිමි, වලගෙදර, ත්‍රිපිටක මුද්‍රණාලය, කොළඹ.

අමරකෝෂය, (1984), (සංස්.) විමලජොති හිමි, මැද්දේපොල, ඩබ්.ඊ. බැස්ටියන් සහ සමාගම, කොළඹ.

ඉතිචුත්තක අට්ඨකථා, (1923). (සංස්.) ධම්මානන්ද හිමි, මොරොන්තුඩුවේ, ත්‍රිපිටක මුද්‍රණාලය, කොළඹ.

උදානට්ඨකථා, (1920). (සංස්.) සොමාලොක හිමි, වලගෙදර ත්‍රිපිටක මුද්‍රණාලය, කොළඹ.

දීඝනිකායට්ඨකථා I, (1918). (සංස්.) දෙවමිත්ත හිමි, හෙය්යන්තුඩුවේ, ත්‍රිපිටක මුද්‍රණාලය, කොළඹ.

පඤ්චිකාප්‍රදීපය, (1896). (සංස්.) ධර්මාරාම හිමි, රත්මලානේ, රාජකීය මුද්‍රණාලය, කොළඹ.

පදසාධනටීකා. (1908). (සංස්.) විජයසිංහ, A.D.A. (මුද්‍රණ ආයතනය සඳහන් වී නැත), කොළඹ.

පයෝගසිද්ධි. (1974). (සංස්.) ඤාණාලෝක හිමි, කෝදාගොඩ, ඩබ්.ඊ.බැස්ටියන් සහ සමාගම, කොළඹ.

මහාරූපසිද්ධි. (1964). (සංස්.) පඤ්ඤාසේඛර හිමි, කලුකොඳයාවේ, ගුණසේන මුද්‍රණාලය, කොළඹ.

මහාසද්දනීති, (1909). (සංස්.) සීලානන්ද හිමි, අරුග්ගොඩ රජයේ මුද්‍රණාලය, කොළඹ.

මනොරථපූරණී, (1931). (සංස්.) සිරි ධම්මානන්ද හිමි, ත්‍රිපිටක මුද්‍රණාලය, කොළඹ.

මොග්ගල්ලායන ව්‍යාකරණය (1919). (සංස්.), දෙවමිත්ත හිමි, හෙය්යන්තුඩුවේ, ලංකාහිනව මුද්‍රණාලය, කොළඹ.

සුත්තනිපාතට්ඨකථා, (1920). (සංස්.) සුමංගල හිමි, සූරියගොඩ, ත්‍රිපිටක මුද්‍රණාලය, කොළඹ.

ද්විතීයික මූලාශ්‍රය

රාහුල හිමි, හොරණ කහටපිටියේ. (1996). ශ්‍රී ලංකාවේ පාලි ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය පිළිබඳ ඓතිහාසික අධ්‍යයනයක්, විද්‍යාරත්න මුද්‍රණාලය, හොරණ.

Geiger, W.(1957). Pali Language and Literature, Calcutta, (2nd edition)

Vidyabhushana, S. (1901). Kaccayana's Pali Grammar, Calcutta, Mahabodhi Society.

De Alwis, James. (1867). An Introduction to Kaccayanans' Grammar of Pali language, Colombo.

Bode, Mabel. (1909). The Pali Literature of Burma, London, Royal Asiatic Society.

ලිපි/Articles

නාරම්පනාව, කීර්ති. (2008) “කච්චායන ව්‍යාකරණය හා සූත්‍රාන්තර්ගත ඡඩාකාරය”, Dakkhina: A Felicitation Volume Presented to James Wells Gair on his 80th birthday, RMW Rajapaksha and others (ed), Wellampitiya, Cathura Printers.

නාරද හිමි, කිවුලේගෙදර. (2010) “රූපසිද්ධි පුරාණ සිංහල සන්නයෙන් හෙළිවන හෝඩියේ ශබ්ද සංකේත ස්ථානගත කිරීම සහ ල හා ළ භාවිතය පිළිබඳ විමර්ශනයක්”, පාලික ලක්ෂ්මන් නුගපිටිය හා මහින්ද රත්නායක (සංස්.), පැණසර (මහාචාර්ය කේ.එන්.ඕ. ධර්මදාස උපහාර ලිපි එකතුව), ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ.

Pind, O.H. (1989) “Studies in the Pali Grammarians I”, in Journal of Pali Text Society XIII, K.R. Norman (ed), Oxford.